

Förutsättningar och kostnader för juridisk hjälp i brottmål

Du har alltid rätt att som skäligen misstänkt för brott att anlita en försvarare (advokat/ juridiskt biträde.)

(Skälig misstanke gäller då polis/ åklagare gör bedömningen att det finns konkreta, objektivt underbyggda omständigheter som med viss styrka talar för att en viss person har begått den gärning som misstanken avser)

Om du behöver juridisk hjälp (advokat) då du är skäligen misstänkt för brott kan domstolen i vissa fall besluta om att du kan få hjälp av en **offentlig försvarare** eller om du är brottsoffer/ målsägande, kan ett **målsägandebiträde** förordnas för dig i vissa fall. Har du inte rätt till offentlig försvarare kan du anlita en privat försvarare. Har du inte rätt till målsägandebiträde kan du få stöd av en "stödperson".

Offentlig försvarare. Om du är misstänkt för brott kan du i vissa fall få en offentlig försvarare utsedd för dig. Är du misstänkt för ett allvarligt brott har du alltid rätt att få till offentlig försvarare utsedd för dig. Är du misstänkt för ett mindre allvarligt brott kan du i vissa fall få offentlig försvarare. Det är domstolen som beslutar om du ska få en offentlig försvarare efter en begäran. En begäran om offentlig försvarare görs oftast av förundersökningsledaren för det brott du är misstänkt - på din begäran.

Huvudregel för att utse offentlig försvarare.

Om den misstänkte begär det, ska en offentlig försvarare förordnas om den misstänkte är:

1. anhållen,
2. häktad eller
3. ej frihetsberövad men misstänkt för ett brott för vilket inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i sex månader.

I dessa tre fall ska en offentlig försvarare alltid förordnas. Detta gäller oavsett om den misstänkte har erkänt eller förnekat brottet.

En offentlig försvarare ska även utses:

1. Om den misstänkte är i behov av försvarare med hänsyn till utredningen om brottet. *(kan t.ex. vara när den misstänkte hänvisar till att han handlat i nöd eller nödvärn.)*
2. Om försvarare behövs med hänsyn till att det är tveksamt vilken påföljd som skall väljas och det finns anledning att döma till annan påföljd än böter eller villkorlig dom eller sådana påföljder i förening (t.ex. *tveksamt vilken påföljd (straff) som ska väljas. I sådana fall krävs det ofta att den misstänkte får hjälp av en försvarare för att man ska vara säker på att de väsentliga omständigheterna kommer fram*)
3. Om det i övrigt föreligger särskilda skäl med hänsyn till den misstänktes personliga förhållanden eller till vad målet rör. *(t.ex. hög levnadsålder, psykisk eller allvarlig fysisk sjukdom, nedsatt syn eller hörsel eller allvarligt handikapp)*

Frihetsberövad. Är du frihetsberövad (anhållen/häktad) är den nästan alltid förundersökningsledaren, som på din begäran, lämnar in en framställan om offentlig försvarare till domstolen. Du har rätt att själv begära den försvarare/advokat du har förtroende för som offentlig försvarare.

Ej frihetsberövad. När du inte är frihetsberövad (anhållen/häktad) och polisen har meddelat dig att du är skäligen misstänkt för ett specifikt brott samt underrättat dig om din rätt att anlita försvarare och även i vissa fall offentlig försvarare så kan du om du anser att du är i behov av en offentlig försvarare meddela förhørsledaren detta. Förhørsledaren ska omedelbart meddela förundersökningsledaren om ditt önskemål. Förundersökningsledaren lämnar då in en framställan till domstolen om förordnande av offentlig försvarare om det inte är uppenbart att försvarare ej behöver förordnas (t.ex. erkända enklare bötesbrott m.fl.). Domstolen fattar beslut om du har rätt till en offentlig försvarare eller inte och beslutar vem som blir förordnad som offentlig försvarare när förutsättningar föreligger och ska då även beakta dina ev. önskemål om specifik försvarare/advokat. Medför ditt val av advokat avsevärt ökade kostnader kan domstolen besluta att du får nöja dig med en lokal advokat - i vissa fall kan en dyrare advokat godkännas - kan bl.a. bero på brottets grovlek och komplexitet.

Framställan genom advokat. En advokat hjälper oftast till att ansöka om offentlig försvarare om inte den ansvarige för brottsutredningen vid polisen / åklagare (förundersökningsledaren) redan initierat behovet hos domstolen.

Du kan efter det att polisen meddelat dig om att du är skällig misstänkt för specifikt brott kontakta en advokat och fråga denne kan hjälpa dig. Advokaten kan hjälpa dig med att begära att få advokaten som offentlig försvarare och kan då göra en framställan till domstolen att bli förordnad som offentlig försvarare för dig. Domstolen fattar beslut skyndsamt.

Betalning till förordnad offentlig försvarare görs av staten.

Om du frikänns behöver inte betala tillbaka något till staten för din offentlige försvarare.

Om du döms för brottet/brotten är det beroende på din inkomst vad du ska betala – du kan ofta bli tvungen att betala hela eller delar av statens kostnader för den offentlige försvararen. I regel är du inte skyldig att betala mer än vad du skulle ha fått betala i rättshjälpsavgift vid rättshjälp enligt rättshjälpslagen.

Om du döms för brottet beslutar domstolen hur mycket du ska betala tillbaka. Kravet överlämnas sedan till Rättshjälpsmyndigheten som skickar en faktura på vad du ska betala. Du får normalt 1 månad på dig att betala.

Rättshjälpsmyndigheten kan inte pröva och ändra domstolens beslut. Anstånd med betalning av kravet lämnas inte av Rättshjälpsmyndigheten. Om kravet inte betalas överlämnar Rättshjälpsmyndigheten kravet till Kronofogdemyndigheten för indrivning. Den förordnade offentlige försvararen får betalt av staten så det kommer inga krav från denne till dig.

Privat försvarare.

Du har alltid rätt att som skäligen misstänkt anlita en försvarare (advokat/ juridiskt biträde.) En s.k. privat försvarare betalas normalt av den misstänkte. Om du inte döms för brottet/en kan du begära ersättningen för kostnaden för den privata försvararen. En privat försvarare är i de flesta fall en advokat men kan även vara ett juridiks biträde. En privat försvarare ska godkännas av förundersökningsledaren. En försvarare får endast i den ordning som förundersökningsledaren bestämmer ställa frågor till den som förhörs då försvararen är närvarande (kan delegeras till förhørsledaren).

Även en frihetsberövad misstänkt med privat försvarare, som inte uppfyller de krav som ställs på offentlig försvarare, har rätt att träffa sin försvarare. Möjligheten för förundersökningsledaren eller åklagaren att besluta att den frihetsberövade misstänkte inte får träffa sin försvarare begränsas genom att sådant beslut får fattas endast om det är nödvändigt för att utredning om brottet inte väsentligen ska försvåras eller för att förhindra fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet. Att utredningen av brottet inte väsentligen ska försvåras omfattar situationer där det finns en avsevärd risk för att bevis tas bort/förstörs om den misstänkte träffar sin försvarare. Det kan t ex röra sig om situationer då det kan misstänkas att försvararen har en brottslig samverkan med den misstänkte eller annars har ett intresse av att hjälpa denne genom att obefogat påverka utredningen.

För en misstänkt med en privat försvarare som inte uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare är utgångspunkten att den misstänkte har rätt att ha försvararen närvarande vid förhör.

Ett beslut av förundersökningsledaren eller åklagaren att vägra en frihetsberövad att träffa sin försvarare ska vara skriftligt och innehålla de skäl som det grundas på.

En godkänd privat försvarare har samma rätt som en offentlig försvarare.

Förhørsbiträde. Om du innan du blir delgiven skäligen misstanke om brott känner att du kan misstänkas har du möjlighet att anlita ett förhørsbiträde. Ett förhørsbiträde kan vara en advokat, juridiskt utbildad eller någon som har stor kunskap i vad saken gäller. Denne ska inte ses som en försvarare utan denne kan endast sitta med som ett juridiskt biträde vid förhör som hålls med dig om förhørsbiträdet är godkänt av aktuell förundersökningsledare. Kostnader för detta förhørsbiträde får du stå för själv. Om du senare kommer att delges misstanke om brott som ger förutsättning för en offentlig försvarare så kan du begära att få den du tidigare själv utsett och anlitat som förhørsbiträde - om denne besitter de förutsättningar som gäller för offentlig försvarare. Domstolen får då ta ställning till ditt önskemål och fatta beslut. Blir du inte dömd för brottet kan du begära att kostnaden för förhørsbiträdet betalas av staten. Förhørsbiträdet får inte meddela sig med den hörde under förhör utan undersökningsledarens tillstånd (beslut kan delegeras till förhørsledaren)

Målsägandebiträde. Om du har blivit utsatt för t.ex. sexualbrott, misshandel, olaga frihetsberövande, rån eller annat brott som kan ge fängelse kan du i vissa fall få ett målsägandebiträde. Målsägandebiträdet ska ge målsäganden stöd och hjälp under

såväl förundersökning som rättegång. Målsägandebiträdet kan också hjälpa målsäganden med begäran om skadestånd.

Kompetenskraven för den som kan utses till målsägandebiträde ändrats 2018. Utöver advokater och biträdande jurister på advokatbyrå får endast den som har avlagt de kunskapsprov som krävs för behörighet till domaranställning förordnas. De nya kompetenskraven innebär att det inte längre är möjligt att till målsägandebiträde förordna en person som inte har juristexamen eller motsvarande äldre examen.

Målsägandebiträdet utses av domstol efter begäran av dig – oftast är det förundersökningsledaren som lämnar in ansökan på din begäran. Du har rätt att själv begära vilken advokat du önskar som målsägandebiträde. Ersättningen till ett förordnat målsägandebiträde betalas av staten. Du behöver inte betala någonting. Ett målsägandebiträde får bara ställa frågor till målsäganden under själva förhöret under de förutsättningar som förundersökningsledaren bestämmer (kan delegeras till förhørsledaren).

Stödperson. Målsäganden ska av polisen informeras om möjligheten att anlita en stödperson - om det är uppenbart att behov saknas behöver inte informationen lämnas. Om du som brottsoffer/målsägande inte kan få ett målsägandebiträde och du känner att du behöver stöd kan du be någon som du känner förtroende för (nära vän) att få sitta med vid förhör med dig. Då slipper du känna dig så ensam och utlämnad. Förundersökningsledaren avgör om den person du valt (stödperson) får sitta med vid förhöret – bedömningen ska göras om stödpersonens medverkan kan skada förundersökningen. En godkänd stödperson som får sitta med under förhöret med målsäganden - får inte lägga sig i förhöret. Stödpersonen får inte meddela sig med den hörde under förhör utan förundersökningsledarens tillstånd (beslut kan delegeras till förhørsledaren) Det betalas inte någon ersättning till stödpersonen. Förundersökningsledaren kan också besluta om yppandeförbud med vilket menas att stödpersonen inte får berätta för någon annan vad som sagts under förhöret.

Förundersökningsledaren avgör om privat försvarare, förhörbiträde, stödperson eller annan person får sitta med vid ett förhör. En offentlig försvarare och ett förordnat målsägandebiträde får alltid sitta med vid förhör med den som denne företräder - det samma gäller en godkänd privat försvarare.

Hur hittar jag rätt advokat?

Advokatsamfundets webbplats: <https://advokatjouren.advokatsamfundet.se/>

Under ett förhör med vittne kan följande personer vara med.

Vittnet, förhørsledaren, biträdande förhørsledare, förundersökningsledaren, förhörsvittne, tolk, sakkunnig, förhörbiträde, den misstänktes advokat (om det kan ske utan men för utredningen eller om det är den misstänkte/advokaten som begärt förhöret), den misstänktes ev. sjukvårdare. Det är förundersökningsledaren som bestämmer vilka som får vara med vid förhöret.